

Iskaj vsak dan v svoji
delovni knjižnici.
Izšel vsak dan razen nedelje
in praznikov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni pro-
stori: 2657 S. Lawrence av.
Office of publication:
2657 S. Lawrence av.
Telephone: Lawrence 4035.

LETO—YEAR XIV. Chicago, Ill., četrtek, 2. junija (June 2) 1921. STEV.—NUMBER 126.
Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 3, 1917, as filed at the Post Office at Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

ZELEZNIŠKI VLADNI ODBOR SE JE ODLOČIL ZA ZNIZANJE MEZDE.

ŠMOKAVZARSKO ČASOPISJE VRISKA VESELJA ZARADI TEGA ZNIZANJA.

Mezno snižanje stopi v veljavo
s prvim julijem.

Chicago, Ill. — Železniški de-
lavske odbor je odločil, da se me-
zda železničarjev sniža za dva-
najst odstotkov. Nova mezna le-
stevica stopi v veljavo s prvim ju-
lijem. Ta lestevica bo veljavna za
vse železnice.

Šmokavzarsko časopisje vriska
veselja zaradi tega snižanja in ga
skusa opravičiti, da zagovarja
krivico in mezo, ki ne zadostuje
za pošteno prehranitev samih
delavcev, še toliko manj pa
za prehranitev delavcev družine.
Tako na pr. pripoveduje, da se je
mezda navadnih delavcev povzra-
la od septembra leta 1917 od \$78
na \$141 do prvega maja 1920.
Šmokavzarji, ki na ta način za-
govarja snižanje meze, ne pride
še v sanjah na misel, da mesečna
mezda \$78 v letu 1917 ni zadost-
ovala niti za prehranitev samoga
delavca, ker je bila draginja
že takaj. Iz takoga zagovora je
spoznat, da je želja železniških
magnatov, da železničarji delajo
skoraj zastoj, medtem ko želez-
niške družbe potrebujejo od ljud-
stva davek v podobni izredno visoki
tovornini in voznini. V letu
1917 je potnik plačal dva centa
voznine od milice, danes pa plača
tri centa in pol in poleg je vojni
davek. Tega seveda šmokavzar ne
pove. Če pa šmokavzarji potrebujejo
mezo, je zdej najbrž potrebno,
da se snižata tovarnina in voz-
nina. Šmokavzarsko časopisje samo
pripoveduje, da bo to snižanje
prihranilo železniškim družbam
na leto štiri sto milijonov dolarjev.
Logična posledica mešnega
znižanja je torej, da se morata
znižati tovarnina in tovarnina, kaj-
ti dokler se to ne zgodi, ne poj-
dejo tudi dol čene za življenske
potrebnosti.

O tem seveda ne razpravlja
šmokavzarsko časopisje, ker je
istega mnenja kot železniški ma-
gnatje: mezo naj se snižujejo,
tovornina in voznina naj pa osta-
neta visoki.

Iz Washingtona prihaja vest,
da so radovedni časnikarji po-
ročevali takoj obvesti v vpraša-
nji odbornike železničarskih or-
ganizacij, da izvedo od njih so-
bo o snižanju meze. Odborniki
niso hoteli odgovorjati na taka
vprašanja. Vse, kar so izvedeli, je
bilo, da železničarske bratovščine
skličejo za prvi julij aborovanje
v Chicago in da takrat odgovore
na snižanje meze.

W. J. Lauck, ekonomist želez-
ničarskih organizacij, je odklonil
tudi vsak razgovor o tej stvari.

Nekateri delavci voditelji v
Washingtonu sodijo, da so zma-
gali železničarji, ker so družbe
zahtevale, da se meza sniža za
pet in dvajset odstotkov. Kaj je
in kaj ni snižanje meze, bodo
sodili železničarji na svojem zbo-
rovanju, ki so najbolje prizadeti
zaradi snižanja meze.

STAVKA V CRAMPPOVI LAD- JEDELNICI SE NADALJUJE.

Philadelphia, Pa. — Stavka v
Crampovi ladjedelnici se nade-
luje in stavkarje podpirajo vsi
kovinski delavci. V času stavke
je neki policaj ustrelil 22-letnega
Michaela Joyca, Christ Kleinguen-
ther, kapitan stavkovni straž, je
pa obstrelil Stanley Ratajskega,
tajnika organizacije kotlarskih
delavcev, v unijski pisarni.

PROHIBICIONISTI AGENTJE V KALI.

Chicago, Ill. — Štiri in petde-
set prohibicionističnih agentov v
štirih državah je v kani. Obtože-
lini material bo predložen vele-
poroti. Obtoženi so korupcije.

BIVŠI VOJAK, SAMOMORILEC, JE OBTOŽIL KAPITALISTE ZARADI SVOJE SMRTI.

San

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vršajo.

Naročnina: Zedinjena država (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.55 na tri mesece, in za tiskovino \$2.00.

Naslov na vso, kar ima stih z naslovom

"PROSVETA"

2657-59 So. LaSalle Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Socialist Society.

Owned by the Slovene National Socialist Society.

Advertising rates on application.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

Datum v objavi: 1. maj 1934. (Meseč 21-31) polni valovi izven in naslovni pomeni, da vam je s tem časopis poteka naročnina. Posvetite jo pozornost, da se vam ne uveljavlja.

JEKLARSKI DELAVCI NE POZABITE NA IZJAVE JEKLARKEGA MAGNATA.

"Sodnik" E. H. Gary, predsednik upravnega sveta jeklarskega trasta, je podal tri izjave, ki si jih naj jeklarski delavci vtisnajo v ušesa.

Prvo izjavo je podal Gary dne 15. aprila, ko je rekel: "Delavske unije so bile mogoče upravičene v preteklosti, ko niso vedno z delavci ravnali pravično, ampak sedaj so nepotrebne." "Kajti cilj, ki ga hočejo doseči delavski voditelji, je nesreča in uničenje."

Nekaj dni kasneje je bilo objavljeno finančno poročilo United States Steel korporacije. In ker je to poročilo podpisano tudi od Garyja, ki je bilo izdano dne 25. aprila, se smatra lahko za njegovo izjavo. To poročilo pove, da je United States Steel korporacija po odbitku vseh stroškov napravila v prvih treh mesecih tega leta \$32,286,722 čistega dobička.

Dne 3. maja je zopet govoril Gary. Naznanil je, da se jeklarskim delavcem znižala mezdna za dva odstotkov in da znižanje stopi v veljavo dne 16. maja. To se je tudi zgodilo.

Gary pravi v svoji prvi izjavi, da so bile delavske unije v preteklosti upravičene, ko se s delavci ni ravnalo vedno pravično. S temi besedami je Gary sam priznal, da njegova družba ni ravnala pravično z delavci v preteklosti. Gary prizna še več! Njegova izjava je očitna izpoved, da je njegova korporacija ravnala krivično, ko je lani izpila jeklarske delavce, ker so zahtevali priznanje organizacije.

Drugi del njegove izjave je neresničen, kar potrjuje finančno poročilo jeklarskega trasta in njegova napoved za znižanje mezd.

Jeklarski magnatje so napravili v enem samem četrtletju malenkost dva trideset milijonov dolarjev profita, in ker so napravili lep profit, se je jeklarskim delavcem znižala mezdna. In tako početje imenuje Gary pravično ravnanje s delavci, a obenem izjavlja, da so odsej delavske strokovne organizacije nepotrebne.

Če kaj dokazuje, da se morajo jeklarski delavci organizirati, da bodo ravnali jeklarski magnatje z njimi pravično, tedaj so ta dokaz tri Garyjeve izjave, ki jih je podal drugo za drugo.

Ni ga kapitalista na svetu, ki pravi, da so delavske organizacije nepotrebne, da bi ravnali pravično s delavci. Podjetnik, ki hoče pravično ravnati s delavci, bo sam priporočil, naj se delavci organizirajo, ker iz lastne skušnje ve, da organizacija pomeni moč in da kjer ni moči, da je tam pravica teptana in zaničevana.

Naj le poskusijo kateri jeklarski delavec se pritožiti, da se z njim ne ravna pravično v jeklarni. Kmalu bo spoznal pravico. Povedali mu bodo, če mu delo v jeklarni ni všeč, da ga lahko pusti. In če ne bo molče sprejel tega poniževalnega ukora, mu bodo rekli, da si lahko poišče delo kje drugje.

Cilj, ki ga hočejo doseči delavske strokovne organizacije ni prav nobena nesreča za ljudstvo. O tem je tudi Gary prepričan. Ampak cilji trasta so nesreča za ljudstvo. Gary vendar ne more dokazati, da je to velika sreča za jeklarske delavce, ki tvorijo precejšen del ljudstva, s katerim je skupina trustovcev zastopana po Garyju v primeru, kot če bi primerjali jezero s kapljo na veji, ker je jeklarski trust vtiral mezdo za dvajset odstotkov, ko niti stara mezdna zaradi neznozne draginje ne krije za silo življenjskih stroškov. Ko je Gary govoril o "nesreči in uničenju", ki ju prinašajo delavske strokovne organizacije, je imel v mislih profite jeklarskih baronov. Menil je, če se delavci organizirajo, se znižajo profiti, kar je velika nesreča za trustovce, ki ne ganejo z mazincem in se ne trudijo svoje pameti, na kakšen način je treba izkopati železno rudo, jo spraviti na površje iz rudnika in jo spremeniti v jeklo.

Gary prav dobro ve, če se delavci organizirajo, da postajajo vedno bolj zavedni in da končno ta zavednost tako naraste, da zahtevajo nacional

CENE PRICNO ZOPET PLEZATI NAVZGOR.

OD DANES LETO DRI BODO
VIŠJE KOT DANES.

Tako izjavlja profesor Irving
Fisher.

Washington, D. C. — Med tem ko kapitalisti pritiskajo z vsemi sredstvi na delavstvo in mu vsiljujejo zanižane mezdne, trdijo, da cene za življenjske potrebe padajo, je profesor Irving Fisher, ki predava na univerzi v Yale, izjavil, da izkušnje pri ceni cene plezati višje in da bodo danes leto višje kot so zdaj.

Fisher je bil kot avtoriteta v gospodarstvu sodeloval pred kongresnim odsekom, ko je bilo treba napraviti novo mezdno lestvico za vladne službenike. Dokazal je, da je zaradi skrajšanja denarne vrednosti vsak član senata Združenih držav izgubil v preteklih letih približno \$17,000. Po njegovih dokazih bi se morala plača vsakega človeka povzrasti za \$2.34 na vsak dolar plače ali mezde za toliko časa, ki je potreben, da se izravna izguba, ki jo je povzročila devalvacija.

Profesor je pokazal, da se je vrednost denarja skratila pri kongresnih plačah od \$7,500 takole: v letu 1914 na \$135, v letu 1915 na \$382, v letu 1916 na \$1,417.50, v letu 1917 na \$3,210, v letu 1918 na \$5,212.50, v letu 1919 na \$7,267.50. Vladni službeniki, ki so v letu 1913 prejeli na leto \$1,200 mezde, bi morali zdaj prejeti \$2,800 na leto, da bi lahko kupili s svojo mezdo, kar je v letu 1913.

Njegovo dokazovanje je bilo popolnoma strokovnjakom in ni imelo najmanjšega spornostnega pomena. Ali njegovo dokazovanje govori jasno kot beli dan, da se je določena nagromadila v blaginjah privatnih blaginjskih interesov, ki zdaj glasno kriče, da je treba znižati delavske mezdne, da cene padejo.

Vprav pred enim letom so si privatni blaginjski interesi najbolj glasno kričali: delavci producirajo, proizvajajo, da padejo cene, dastravno je bilo vsakemu kravemu pastirju na nasadu jasno, da čim več goveje živine zrede in poljiše na tlo, toliko prej pride krava, kar ljudje premalo konzumirajo mesa zaradi previsoke cene, medtem ko se cene za glavno živino tako nize, da se živinorejci ne izplača rediti živine.

NEZGODA PRI PRILIKOVNI ZNAČNI DOMER.

Štirje mrtvi, dvajset ranjenih.

Aberdeen, Md. — Zračna bomba, težka petdeset funtov, je padla iz letala De Havillandovega sistema, katero so hoteli preizkusiti pri armadnih manevrih v salivu Chesapeake. Bomba je bila nabita s učinkovitimi strelivom T. N. T. in je eksplodirala s strahovitim učinkom. Ubila je štiri osebe in dvajset ranila.

Pod letalom so bile velike jaski, v katerih so bile bombe, da jih preizkusijo. To jaski so bile opremljene z mehanizmom, ki je spuščal bombe, kadar je letalec hotel vreči bombe. V strokovnjakih krogih sodijo, da je bil mehanizem na jaskih pokvarjen in da je povzročil nezgodo.

SEDEM IN ŠESTSTO OSEB IMA EN NELSON DORODKOV.

Albany, N. Y. — V državi New York je nastanjen največ ljudi, ki imajo najmanj en milijon dolarjev dohodkov na leto. To je razumljivo, zakaj inšpekcijski najbolj kritično inšpektorje ravno v tej državi krivoverce, ki nočejo verjeti, da je sedanjí gospodarski sistem najbolj in da se ne more nadomestiti s boljšim.

S statistični izkazi govore, da je bilo v tej državi v letu 1918 štirideset oseb, ki so plačale dohodninski davek od enega milijona dolarjev ali pa več. V enajst drugih državah pa živi sedem in dvajset oseb, ki so imele en milijon ali več dolarjev letnega dohodka.

Pennsylvanija se najbolj približa New Yorku, kajti v nji prebiva deset oseb, ki imajo tako visoke letne dohodke. Države New Jersey, Delaware in Massachusetts

stets imajo po tri take bogatine, državi Illinois in Maryland pa po dva. V državah Michigan, Connecticut, Ohio, Rhode Island in Texas pa prebiva po ena oseba, ki pripada k tej bratovščini milijonarjev.

PODPORA ZA BREZPOSELNE V MONTANI.

New York, N. Y. — "Centralni delavski sveti" v Montani organizirajo odbor, kateremu bo poverjena naloga, da skrbi za podporo brezposelnih po svojih močeh, je rekel William F. Dunn, urednik Butte Daily Bulletin. Po njegovi izjavi bo ta odbor storil vse, kar je v njegovi moči, da o-mili bedo brezposelnih delavcev, kajti če

Jimmie Higgins.

Spisal UPTON SINCLAIR.

Z dovoljenja avtorja prevaj
IVAN MOLIK.

(Nadaljevanje.)

Collins je govoril polatno angleščino, kakršne Jimmie še ni slišal in tudi razumel ni vsega, ali bi je prepračal, da je mož pravi saržent, ker nihče bi ne mogel pačiti govorice na ta način. "Če kreste v Wipers," (Ypres) je dejal govornik, "Zidite tam stare sifolase žene, otroke, gagor majhne bele dukove. Recite jim: Idite, Uni bodo vsak dan tujaj, pa nočejo iti, ker nimajo nigler svojega doma."

Ampak valje tožavati njegovega jezika je saržent razodeval v sebi človeka. Rad se je šelil — noreval se je in smrti, ko mu je gledala v obraz, in stajal je šale, stoječ vso noč v strelskem jarku, polnem ledene vode, ko mu je mrzla voda curila za vrat. Saržent je dejal, da so reči, katerih ne bi storil "Unn", čeprav bi jih "Un" storil njemu. Imel je srce — in vojna z vsaki svojimi strahotami ga ni gonila na zver. Jimmie se je spomnil erditi razprav na socialističnih sestankih v Leesvillu o vprašanju: če so za-vezniki kaj boljši od Nemcev, na primer, dali bi zavezniški ravno tako potapljalci potniške parnike z ženami in otroci, ako bi bilo to potrebno za pridobitev zmage. Saržent Collins ni razpravljal o tem vprašanju, temveč je smotavno pokazal bojovnika v sebi. "Mi igramo pravilno, sovražnik pa ne", je rekel. "Kadar igrate, pazite, da boste igrali pošteno."

Tri leta in osem mesecev je Jimmie poslušal povesti o grozodejstvih in tri leta in osem mesecev ni verjel v nje. Ampak zdaj je petelinasti saržent povedal dogodbu o svojem tovarišu, ki je bil ranjen pri nočnem napadu "Unov" in on, saržent, je hotel tovariša rešiti. Vlekel ga je s seboj toda končno ga je moral pustiti v vasi, katero so Nemci nekaj hipov posneje osvojili. Proti jutru so Angliji izvedli protinapad in reokupirali vas. Saržentov tovariš je bil že šiv, da- ravno je bil prihitel na bledna vrata z bajoneti akod roke in noge. Ko je saržent dokončal, je bilo slišati samokliko munarjanje po vsej dvorani in par tisoč moških je stisnilo ustnice, sklenilo pesni in bili so pripravljani na veliko delo v hancil.

Baš zdaj, je dejal saržent, izvršuje Nemci svoj največji, najbojnejši napad. Angliji so na robu in v hrbi ob sidi. In zdaj je odvisno od fantov in moč v vojaških taborih Amerike, kako izpade nemški naval. Edino ameriška armada se lahko vrže Nemce nazaj in reši ostali svet, da ne pade pod kopita hunskega monarhuma. Ali izvrše Američani svoje nalogo? Jimmie Higgins je slišal odgovor iz dvatisoč miljnih gri in pacifist v njem se je pogreznil še globlje.

Ampak pacifist ni mogel nikoli dokazati umolkniti. Vojna je krivična! Vojna je krivična! Zločinsko in brutalno je, da ljudje na ta način poravnava svoje spore. Ako bi človeška bitja na bila dovolj inteligentna in pametna — ali to- di to se ne ozirajoče vojne! Človek mora imeti načela in se jih držati — kako drugače naj iz- blihla svet po svoji želji? Da, vojna je krivična! Toda vojna je tukaj — in obtožba, da je krivična, je ne ustavi! Kaj pa vruga naj stori siroma- šen človek?

...

Ko je Jimmie odravel, so ga povedli v tisti del taborišča, kjer se je večala divizija kolezar-jev. Tu je bila velika delavnica za popraviljanje motornih kolezjev; bilo je dovolj polomljenih strojev in moč je Jimmie lahko poskušal svoje zmožnosti. Stroj, ki so ga tu rabili, mu ni bil poznan, ali kmalu je istaknil vse njegove skrivnosti in častniki, katerim je bil odgovoren za svoje delo, so bili zadovoljni, ko so videli, da zna razložiti in sopesi pravilno pločiti vse delo stroja, premeniti in popraviti rumijaste obrbce na kolezu, izravnati okrivljen obod in očistiti pu- šilce, v katerih tečejo ječlene krogljice. "Ti si all right", so mu rekli, "in takih potrebujemo v Franciji; ne boš dolgo čakal tukaj."

V taborišču je bil peron, kjer so postajali vlaki. Vaških par ur je priropotal dolg vlak, ki se je napolnil s možmi. Nekoga jutro navezro- daj je bil Jimmie obveščen, da se naj pripravi za odhod. Spravil je skupaj svoje stvari, prijavil se predstojniku in stopil na svoje mesto. Druga dva ob solnčnem vzhodu je ostal vlak